

“Azəriqaz” İstehsalat Birliyində nə dəyişib?

03.10.2020

Azərbaycanda iri dövlət müəssisələrinin idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi, iqtisadiyyatın liberallaşdırılması istiqamətində ciddi addımların atılması gözlənilir. Prezident İlham Əliyevin bununla bağlı verdiyi tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün hökumət tərəfindən bir sıra işlər görülməkdədir. Bu baxımdan Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinin yaradılması ilə iri dövlət müəssisələrinin idarəçiliyində yeni mərhələnin başladığını söyləmək olar.

Ölkə prezidenti tərəfindən səmərəsiz fəaliyyəti tənqid olunan iri dövlət müəssisələrinin idarəçiliyində olan sahələrdən biri də ölkənin qaz təsərrüfatıdır. Prezident İlham Əliyev qazlaşdırma, infrastrukturun yenilənməsi üçün bütün investisiyaların dövlət tərəfindən təmin olunmasına rəğmən, qazpaylayıcı şəbəkədə itkilərin həcmi hələ də yüksək olduğunu, idarəçilikdə səmərəliliyin olmadığını bildirib.

Azərbaycanın qazpaylayıcı şəbəkəsində səmərəliliyin artırılması, itkilərin azaldılması 2016-cı ildə Prezident tərəfindən təsdiqlənmiş “Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə də qarşıya qoyulan əsas hədəflərdən biridir. Xəritənin icrasının monitorinqinə dair məlumatdan aydın olur ki, bu hədəfə nail olunması üçün qazpaylayıcı şəbəkənin idarəçisi, SOCAR-ın “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi tərəfindən “Mövcud şəbəkənin ümumi qiymətləndirilməsi. İnkişaf planı” sənədi hazırlanıb, SOCAR tərəfindən 31.05.2017-ci il tarixli məktublarla Energetika Nazirliyinə və İqtisadiyyat Nazirliyinə təqdim olunub.

Qeyd olunan sənəddə şəbəkənin mövcud vəziyyəti və qaz itkiləri təhlil olunub, qaz itkilərinin səviyyəsinin tələb olunan minimal göstəriciyə çatdırılması üçün Bakı şəhəri və Abşeron rayonunun (1-ci layihə), hazırda ən yüksək qaz itkisi olan 22 şəhər və rayon

mərkəzlərinin (2-ci layihə) qaz təchizatı sistemlərinin köklü surətdə yenidən qurulması üçün tələb olunan investisiya qoyuluşu hesablanıb, texniki-iqtisadi cəhətdən qazlaşdırılması səmərəli kimi qiymətləndirilən yaşayış məntəqələrinin adlı siyahısı müəyyən edilib və onların qazlaşdırılması (3-cü layihə) üçün də tələb olunan investisiya qoyuluşu hesablanıb. İlk hesablamalara əsasən, 1-ci və 2-ci layihələr üçün 4,870 milyard manat, 3-cü layihə üçün isə 317 milyon manat investisiya qoyuluşunun tələb olunacağı qeyd olunurdu. İnvestisiyanın məbləğinin layihə-smeta sənədləri hazır olduqdan sonra dəqiqləşdiriləcəyi bildirilirdi.

Sənədin sonrakı taleyi açıqlanmır, elə “Azəriqaz” İB-nin idarəetməsində də hansısa ciddi dəyişikliyin olduğunu söyləmək mümkün deyil. Təsadüfi deyil ki, dövlət başçısı o vaxtdan bəri iki dəfə - 2018-ci ildə və 2020-ci ildə qaz təchizatı şəbəkəsindəki vəziyyətdən kəskin narazılığını bildirib. 2018-ci ildə “Azəriqaz” İB-nin rəhbərliyi dəyişdirilib, lakin vəziyyətin müsbətə doğru kəskin dəyişməməsi ölkə rəhbərliyinin yenidən bu sahəyə diqqət yetirməsinə səbəb olub.

Qeyd edək ki, “Azəriqaz” İB bütöv bir ölkənin qaz təchizatı şəbəkəsinin idarəedicisi olmasına baxmayaraq, ayrıca maliyyə hesabatı açıqlamır. Qurumdan sorğumuza verilən cavaba görə, İB öz maliyyə hesabatlarını SOCAR-a təqdim edir. SOCAR-ın hesabatlarında isə qaz təchizatı şəbəkəsinin fəaliyyətinə dair konkret məlumatlar açıqlanmır. Beləliklə də, ölkənin ən böyük kommunal xidmət şəbəkəsinin fəaliyyətinin maliyyə tərəfləri ictimaiyyət üçün qaranlıq qalır.

İnqilab Əhmədov

İqtisadçı-alim İnqilab Əhmədovun sözlərinə görə, ölkənin qaz təsərrüfatı digər kommunal xidmətlərlə müqayisədə həmişə daha problemlidir və bu, indi də davam etməkdədir: “Xüsusən əhali qrupu üçün təbii qazın bir qayda olaraq davamlı və keyfiyyətli təchizatında problemlər var və bu baxımdan qarşıya çıxan problemləri həll etmək üçün SOCAR-ın korporativ məsuliyyətliyi arzu olunan səviyyədə deyil. İB-nin abunəçilərlə vaxtaşırı yaranan konfliktləri qazın sayğacları, qaz xəttinə qanunsuz müdaxilələr, qazın verilməsində fasilələrlə bağlı olur. Bu fonda Birliyin məlumat bazasının zəifliyi, işlək və faydalı veb sahifəsinin olmaması onun fəaliyyətinin bütövlüyünü təmin etməyə maneə yaradır”.

Ekspert qeyd edir ki, Azərbaycanda dövlət maliyyəsi və dövlət şirkətləri arasında sərhəd olduqca kövrəkdir: "Bu qeyri-müəyyənlikdən istifadə edərək iri inhisarçı dövlət şirkətləri dövlət maliyyəsinə özünün ümid yeri kimi baxır, korporativ statuslarını möhkəmləndirmək əvəzinə dövlət maliyyə imkanlarından yararlanmağa üstünlük verirlər. Acınacaqlı hal odur ki, 28 illik post-sovet bazar münasibətlərinin qurulduğu ölkədə dövlət şirkətlərinin dövlət maliyyəsindən asılılığı azalmağa əvəzinə ilbəl artmaqda davam edir".

Konkret olaraq "Azəriqaz" İB-nin son 5 ildə dövlət büdcəsindən nə qədər vəsait aldığına dair sualımıza qurumdan ümumi cavab verilib: "Bildiyiniz kimi ölkədə qazlaşma işləri sosial siyasətin tərkib hissəsi kimi icra olunduğundan bunun üçün lazımi vəsait də Dövlət Büdcəsindən ayrılır. Bu istiqamətlə gərəkli maliyyə hesabatları da Maliyyə və İqtisadiyyat nazirliklərinə təqdim olunur".

Yuxarıda da qeyd etdik ki, ölkə prezidenti qaz şəbəkəsində itkilərin yüksək olmasından narazılığını bildirib. 2016-cı ildə "Azəriqaz"ın fəaliyyətini analiz edən "Ernst and Young" audit şirkətinin "Azəriqaz"la birlikdə həyata keçirdiyi pilot layihə nəticəsində məlum olub ki, çoxmərtəbəli binada sərf olunan və sayğac göstəriciləri ilə qeydə alınan qaz həcmi ilə "Azəriqaz"ın bu binaya verdiyi qaz həcmi arasında 8.5 faiz, fərdi abonentlərə verdiyi qazla istehlak olunan qaz həcmi arasında isə 15.27 faiz fərq var. Bu fərqi əsasən 3 amildən yarandığı müəyyən edilib. Bunların arasında əsas rol qaz sızmaları oynayır. (İtkilərin 90 faizə qədəri qaz sızmalarının payına düşüb). İkinci amil sayğac cihazlarının xətası və üçüncüsü temperatur korreksiyasının aparılmamasıdır. Audit şirkəti "Temizqaz" MMC ilə birlikdə pilot seçilən fərdi yaşayış sahəsində sızmaları aradan qaldıraraq və nəticədə qaz itkisi cəmi 1.43 faizə düşüb. Şirkətin hesabatına görə, "Azəriqaz" İB-nin şəbəkəsində ildə baş verən 500 mindən yuxarı qaz sızmalarının cəmi 23.6 faizi vaxtında aradan qaldırılır: "Sızmalar nəticəsində illik qaz itkisi 700.8 milyon kubmetr təşkil edir". Hesabata əsasən sızmaların cəmi 2.4 faizi yeraltı borularda baş versə də itirilən qaz həcmələrinin 676 milyon kubmetri məhz bu sızmalar nəticəsində yaranır.

İB-nin 2020-ci ilin 6 ayının yekunlarına dair hesabat məlumatında bildirilir ki, ötən ilin 6 ayının göstəriciləri ilə müqayisədə qaz itkilərində 1,3 faiz azalma var: "Buna hər il icra edilən tədbirlər proqramı əsasında şəbəkədə aparılan yenilənmə işləri və digər islahatlarla nail olunub".

İB-dən itkilərlə bağlı sorğumuza verilən cavabda isə qeyd olunur ki, ötən ilin 8 ayının göstəriciləri ilə müqayisədə qaz itkilərində 0,9 faiz azalma var: “Buna hər il icra edilən tədbirlər proqramı əsasında şəbəkədə aparılan yenilənmə işləri və digər islahatlarla nail olunub. Qeyd edək ki, “Yol xəritəsi”ndə “Azəriqaz” İB üçün itkilərlə bağlı hədəf 8 faiz müəyyənləşdirilib ki, bu il bu hədəfə çatılması təmin ediləcək”.

“Azəriqaz”la əhali arasında son illərdə narazılıqların mühüm bir qismi qaz sayğacları ilə bağlı yaranır. Xüsusilə 2019-cu ildə İB-nin əhali abonentlərinə quraşdırdığı yeni növ ITRON markalı smart sayğacların istifadəsində ciddi problemlər yaranırdı. İlin sonuna yaxın “Azəriqaz” rəhbərliyi elan etdi ki, bu problemlərə görə yeni növ sayğacların istifadəsi dayandırılır, artıq əhali üçün mexaniki-elektron tipli sayğacların quraşdırılmasına başlanılır.

Daha sonra isə “Azəriqaz” İB elan etdi ki, mexaniki sayğaclarla keçid “vəsaitlərə qənaətlə yanaşmaq, gəlirlərini daha səmərəli istifadə etmək” məqsədi daşıyır. Qurumun mətbuat xidmətinin rəhbəri Ceyhun Səfərovun mətbuata verdiyi açıqlamaya görə, bir smart-kart tipli sayğacın qiymətinə 3 mexaniki sayğac almaq mümkündür: “Hazırda istifadə edilən Itron Gallus Pay.G4 NGPP (smart) sayğaclarının komplektinin (sayğac, qutu, əymə, kran və s.) qiyməti 220-240 manat, G-4T (mexaniki) sayğaclarının komplektinin (sayğac, qutu, əymə, kran və s.) qiyməti isə 70-90 manat arasında dəyişir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi, mexaniki sayğacların alınması dəyər baxımından daha sərfəlidir”.

Qurumun bu il ərzində açıqladığı məlumatdan aydın olur ki, yalnız istismar müddəti bitmiş deyil, dövrü yoxlama vaxtı çatan smart sayğaclar da mexanikilərlə əvəz olunur. “Azəriqaz”dan “Yeni Müsavat”a verilən məlumata görə, bu ilin yanvar-sentyabrında 290 900 ədəd mexaniki-elektron tipli qaz sayğacı quraşdırılıb. Onlardan 147 718 ədədi smart-kart tipli sayğac mexaniki-elektron tipli sayğaclarla əvəz edilib. Yanvar-apreldə dövrü yoxlama müddəti çatmış 60 min smart sayğac mexaniki sayğaclarla əvəzlənib.

Maraqlıdır ki, dövrü yoxlama sayğacın istismar müddətinin bitməsi demək deyil. Belə ki, Nazirlər Kabinetinin “Qazdan istifadə qaydaları” haqqında Qərarının 4.3 bəndinə əsasən əhali abonent qrupu üzrə qaz sayğacları 5 il, qeyri-əhali qrupu üzrə isə 3 ildən bir dövlət yoxlamasına təqdim olunmalıdır. Bu yoxlama nəticəsində istismara yararsız

olduğu müəyyən edilən sayğaclar yenisi ilə əvəz olunmalıdır. Amma hazırda İB dövrü yoxlama vaxtı çatan sayğacları da yenisi ilə əvəzləyir ki, bu da vəsaitlərdən səmərəli istifadə sayıla bilməz.

Maraqlıdır ki, "Azəriqaz" İB yeni quraşdırılan mexaniki sayğaclarla bağlı əhali abonentlərində şübhə yaradacaq yenilik etməyə hazırlaşır. Belə ki, qurum mexaniki sayğacların oxunması üçün çoxsaylı işçi cəlbindən qaçmaq məqsədilə sayğacların uzaqdan oxunmasına imkan verəcək mexanizmin tətbiq etmək niyyətindədir. Bununla bağlı İB-dən verilən açıqlamaya görə, mexaniki-elektron tipli sayğaclarla əlavə onlayn nəzarət qurğuları yerləşdiriləcək: "Radio dalğa ötürücüləri ilə çalışan qurğular imkan verir ki, uzaq məsafədən nəzarətçi fərdi yaşayış evinə yaxınlaşmadan səyyar terminalla mexaniki-elektron tipli sayğacın məlumatlarını bir neçə dəqiqə ərzində oxuyaraq mərkəzi bazaya ötürsün. Mexaniki-elektron tipli sayğac öz funksiyasını əvvəlki kimi yerinə yetirir. Sadəcə qaz axını ilə bağlı məlumatlar paralel olaraq uzaqdan idarəediləcək formada qurğunun qeydiyyatına düşür. Bu qurğuların bir neçə modeli mövcuddur. Onlardan bəziləri fiziki müdaxilə olmadan uzaqdan idarəetmə ilə borclu abonentin mexaniki-elektron tipli sayğacının klapanının bağlanmasına da şərait yaradır".

Bu yenilik sayğacların istehlak göstəricilərinə yersiz müdaxilə imkanını da yaratmayacaq ki? "Azəriqaz" İB-dən bunun mümkün olmadığı, əksinə, yeniliyin sayğaclarla qanunsuz müdaxilələri aradan qaldıracağı bildirilir...

**Dünya
"Yeni Müsavat"**

SAKİT,